

Philothea tussen leer en leven (1990)

Sieth Delhaas

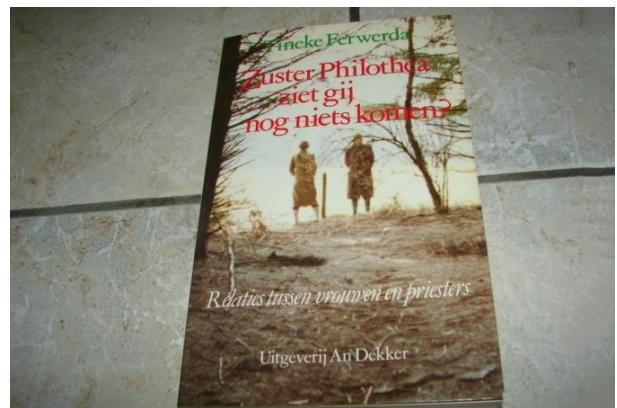
de Bazuin 13 juli 1990

“Als hij vindt dat hij als priester een relatie met een vrouw kan hebben, is dat zijn beslissing”

Inleiding

Dat priesters zich lang niet altijd houden aan hun celibaatsgelofte, is bekend. Ook dat dit verschijnsel niet iets van de laatste jaren is. Over het Concilie van Konstanz (1414- 1418) weten we dat er evenveel prostituees als concilievaders naar die stad trokken.

Tineke Ferwerda, die eind vorig jaar over het verschijnsel ‘priestervriendinnen’ een boek schreef (‘Zuster Philothea ziet gij nog niets komen?’, uitg. An Dekker, Amsterdam), zegt over de celibaatsgelofte: “Deze gelofte heeft te maken met het verbod je exclusief toe te wijden aan één vrouw. Tegenwoordig weten we allemaal dat het niet goed is om geen contact te hebben met mensen, dus ook priesters hebben meer contact met mensen, dus ook met vrouwen. Dan kan het best voorkomen dat je ook seksueel contact hebt met vrouwen, dat je dat zelfs met meerdere vrouwen tegelijkertijd hebt. Als je je maar niet exclusief toewijdt aan één vrouw.”

Bijzondere positie

Het is duidelijk dat vrouwen die een relatie met een priester aangaan, vaak in een bijzondere positie terecht komen.

Twee vrouwen die destijds meewerkten aan het boek van Ferwerda, kijken nu in een gezamenlijk gesprek terug op een periode in hun leven die ze achteraf als heel waardevol zien. Wil, 69 jaar, die na een periode van zeventien jaar alleen-zijn na een scheiding, een relatie aanging met een priester en Toos, 59 jaar, die in 1966 toen ze op haar priester verliefd raakte, dacht dat de kerk de celibaatsverplichting binnenkort wel zou afschaffen. Natuurlijk zijn hun ervaringen en relaties uniek: andere priestervriendinnen zullen weer andere verhalen kunnen vertellen. Toch roepen zij een beeld op van een verschijnsel, dat gevolgen heeft voor de betrokkenen.

Over de constatering in het onderzoek van Ferwerda, dat priesters vaak relaties met meer dan één vrouw aangaan, zegt Wil:

‘De priester heeft zich door de gelofte toegewijd aan de kerk of aan een orde. Voor hem is dat zijn primaire relatie, zoals een andere man een primaire relatie heeft met een vrouw. Zodra die priester een relatie met een vrouw aangaat, gaat hij vreemd. Hij ervaart haar niet

als zijn partner, maar het is meteen al: ik ga vreemd, ik ga buiten mijn boekje. Voor hem maakt het dan niet meer uit of hij één of meerdere vrouwen heeft. Die ene is het begin van kwaad tot erger.

Ik merkte dat de laatste jaren aan mijn partner: Het vrijen moest toen altijd van mij uitgaan. Ik heb een keer gevraagd waarom dat was. Hij zei: “Ja, ik vind dat dat van jou moet uitgaan.” Toen dacht ik bij mezelf: dan kun je je geweten sussen met de gedachte ‘zij wil het zo graag’ en de verantwoordelijkheid bij mij neerleggen. Eigenlijk durfde hij de verantwoordelijkheid voor zijn daden niet te dragen.’

Heilig-zijn

Er functioneren gehuwde priesters in de kerk, anderen treden uit, blijkbaar zijn er ook priesters met vriendinnen die dit stil houden; eten deze mannen niet van twee walletjes?

Toos: “Ja, want het betekent dat ze zich niet echt engageren naar hun vriendin toe. Het feit dat anderen kritiek op je hebben is voor bepaalde priesters een bedreiging. Ze zijn dan niet meer de heilige, grote of aardige man. Dat heilig-zijn moet ook van henzelf. Ze hebben zich volledig geïdentificeerd met dat ideaalbeeld van de kerk. Hun grootste probleem is dat ze niet zichzelf durven zijn, maar een rol spelen die hun door de kerk is opgelegd.’

Hebben vrouwen die met priesters een relatie aangaan een te hoog gespannen verwachting van hen?

Toos: “Wat ik me van mijn katholieke opvoeding herinner is dat alles wat met de kerk te maken had volmaakt was, dus ook priesters waren volmaakte mensen. Zij deden je geen kwaad. Hen kon je volstrekt vertrouwen. Ze waren ook verheven boven het alledaagse stramien van wat een gewoon mens is.’

Wil: “Daarvan zal ik je een voorbeeld geven. In 1975 zocht ik per advertentie iemand om mee op vakantie te gaan. Ik koos hem uit de briefschrijvers. Hij was leraar en ik zei hem dat ik geen seksuele relatie wilde. Nee, dat wilde hij ook niet. Voordat we vertrokken ontdekten dat hij priester was en ik dacht: dan zit het wel goed want een priester leeft celibatair.”

Zorg

In haar boek schrijft Ferwerda dat veel priestervriendinnen onvoorstelbare zorg aan hun partners besteden met een verwaarlozing van zichzelf, tot in het absurde soms. Heeft dit soms iets met haar godsbeeld te maken?

Toos denkt van wel. ‘Maatschappelijk was ik heel zelfstandig want ik kom uit het maatschappelijk werk, maar persoonlijk was ik eigenlijk heel onzelfstandig. Ik heb in hem inderdaad een soort godheid gezien; God, mijn vader en mijn grootvader, onbewuste belden van een ideale vaderfiguur. Dat geeft een afhankelijkheid, want God staat boven je.’

Veel van de priesters uit het onderzoek blijken nauwelijks of geen zorg te hebben voor hun partners. Hoe functioneren die priesters dan als pastor?

Wil: 'Ik vind dat ze zich heel moeilijk kunnen inleven in de gevoelswereld van een ander. Ze zijn egocentrisch, willen – of misschien: kunnen – geen verantwoordelijkheid dragen voor hun daden. Daar speelt zeker hun opvoeding een rol in mee, bijvoorbeeld als ze in het seminarie vanaf hun twaalfde jaar alles in groepsverband deden en er voor hen werd gedacht. Mijn partner had ook nooit een eigen mening. Het was altijd: 'de Volkskrant schrijft', 'die journalist zegt'. Het zijn geen persoonlijkheden.'

Anoniem

De vriendin van de priester moet vaak anoniem blijven om zijn positie in de kerk te sparen, staat in het boek.

Toos daarover: 'En hij vindt dat heel gewoon. Hij is een vertegenwoordiger van de kerk en die kerk zegt haar gelovigen ook: jij hebt van alles aan mij te geven. De kerk geeft niets terug. Als je voor de kerk werkt moet je dat voor zo weinig mogelijk geld doen. In feite gebruikt de kerk mensen voor haar eigen doelstellingen. Priesters gedragen zich als de kerk waar ze deel van zijn. Zij projecteren dat in iets hogers waarvoor mensen beschikbaar mogen zijn en dat verwachten ze van jou als vrouw ook. Op een zeker moment in onze relatie dacht ik: eigenlijk staan we beiden al buiten de kerk, onze relatie is gewoon, is vanzelfsprekend, hij hoort bij mij en ik hoor bij hem en de vraag naar de kerk komt niet meer aan de orde. Daar praat je dan niet over, maar dat is een weten. Bij ons is dat zeker een jaar of tien zo geweest. Achteraf heb ik begrepen dat ik zo dacht, maar hij niet. Hij zat nog steeds met ik weet niet hoeveel banden aan de kerk gebonden. Als mens snijd je in je ontwikkeling banden door, ook met de kerk. Dat heb ik gedaan, maar hij ging weer terug. Hij trekt niet de consequenties uit de weg die zijn leven is gegaan.'

Concessies

Ferwerda zegt in het boek dat mannen gezamenlijk de kerk in stand houden en vrouwen hun relatie. Vinden Toos en Wil dat ook?

Toos: 'Ja, waarom blijf je die relatie in stand houden? Ik ken nu mensen die nog een relatie hebben met een priester waarvan ik zeg: zo zou ik het niet meer willen. Maar je hebt een partner met wie je op vakantie kunt, met wie je het goed kunt vinden, uit kunt gaan, uit eten gaat. Als je dat opgeeft heb je dat niet meer. En probeer maar eens iemand te krijgen met wie je dat alles kunt doen. Daarvoor doe je concessies.'

Dus de vrouwen eten ook van twee walletjes?

Wil: 'Ja, dat kun je wel zeggen. Voor mij gold ook wat Toos vertelt. Er is iemand met wie je kunt praten. In het begin wilde ik geen seksuele relatie. Hij vond me preuts en "god had toch man en vrouw geschapen". In het begin deed hij het voorkomen dat we zouden gaan samenwonen. Het duurde vijf jaar voordat ik er zeker van was dat dat niet zijn

plan was. Hij had het ene smoesje na het andere. Toen heb ik het uitgemaakt. Daarna bleef hij brieven schrijven. Toen ben ik toch maar weer met hem op vakantie gegaan. Na zo'n relatie val je in een gat. En al is het dan niet helemaal wat je zoekt, dan neem je wat je wel kunt krijgen.'

Wat heeft dit gedrag van priesters tegenover hun vriendinnen te maken met de houding van de kerk tegenover gelovigen?

Toos: 'Eens heb ik mijn vriend de huid vol gescholden omdat ik hem geen echte priester vond. In feite wilde hij alleen maar een goede indruk naar buiten maken. Mijn beeld van hem was gebroken. Na die uitbarsting zei hij de eerste veertien dagen niets. Ik zat toen in een werkrelatie met hem en hij liet zich niet zien. Als ik op kantoor kwam lagen er briefjes waarop geschreven stond wat ik moest doen. Na twee weken vroeg hij me te spreken en zei: als je zo kritisch bent ten opzichte van mij dan moet je maar gaan. Ik liet me niet wegsturen, maar het is precies wat de kerk ook doet, die elimineert mensen die haar niet aanstaan. Die parallel kun je goed doortrekken.'

Philothea

Vrouwen die trouw blijven aan hun priestervriend zeggen vaak: die kerk moet veranderen. Maar ze kennen de regels toch van de kerk. Die man is ook verslingerd aan de kerk en wil niet kiezen. Hoe moet dat dan?

Wil: 'Ja, ik voelde me eerst verantwoordelijk en had moeite met zijn celibaatsgeloofte. Later wist ik dat ik een vrije vrouw was. Ik had geen geloofte afgelegd en de keus lag bij hem. Als hij vindt dat hij als priester een relatie met een vrouw kan hebben is dat zijn beslissing.'

Toos: 'Toen ik door kreeg dat hij niet kon kiezen heb ik het uitgemaakt. Ik wist dat de kerk niet zou veranderen en toen heb ik ook met de kerk gebroken.'

Inmiddels is het netwerk 'Philothea' opgericht, dat zich onder meer tot doel stelt de publiciteit te zoeken om te laten horen hoe het is om de vriendin van een priester te zijn. Verwachten de vrouwen toch nog wat van de kerk?

Wil: "Ik heb geen enkele verwachting. Maar alles is tegenwoordig open en waarom moeten die priesters dan geheimzinnig blijven doen? Menigeen denkt dat een priester celibatair leeft terwijl dat niet zo is. Ik houd van openheid. Tegenover mijn kinderen en vrienden heb ik nooit een geheim gemaakt van mijn relatie. Maar zijn familie en vrienden weten het niet. Zolang wij niets doen zal die houding niet veranderen.

Eens heb ik een gesprek over mijn relatie gehad met mijn pastor. Ik vroeg hem of dat wel kon met een priester. Hij zei: als je er problemen mee hebt moet je het uitmaken, maar zeventig procent van de priesters heeft een relatie met vrouwen, dat is geen probleem, als je het maar aan kunt. Later heb ik een brief aan bisschop Bomers geschreven over een televisie-uitzending waarin hij ontkende dat priesters relaties met vrouwen hadden. Ik kreeg per

omgaande een brief terug: Ik moest gaan biechten, want ik leefde in doodzonde en ik moest het uitmaken. Over de priester geen woord!’

Geloof

Ook het geloof van de vrouwen is door hun ervaring beïnvloed.

Wil: ‘Ik geloof helemaal niet meer, hoewel ik heel serieus katholiek ben geweest. Ik heb een groot gezin gehad en wij hebben vroeger volgens de geboden van de kerk geleefd. Zo sterk zelfs dat ik me niet eens aan de periodieke onthouding durfde wagen. Later begon ik meer tijd te krijgen om na te denken, te lezen en naar de radio te luisteren, ik werd steeds kritischer en toen ik hem leerde kennen heeft dat me het laatste zetje gegeven. Tijdens mijn relatie met hem heb ik me al uit de kerk laten schrappen.’

Toos: “Toen ik zeventien was zocht ik al. In de zestiger jaren ben ik met allerlei groepen in aanraking gekomen en ik denk dat het christelijk geloof wel heel wezenlijke dingen heeft, maar dat er ook in andere godsdiensten en levensbeschouwingen facetten van het geheel zijn. Ik heb geen spijt van die relatie. Het is een stuk van mijn leven, een stuk karma dat ik uitgewerkt heb, waaraan ik gegroeid ben en zelfstandig aan kon worden. Want met alle pijn die er aan zo’n relatie zit moet je toch zeggen: Uiteindelijk heb jij mij die gelegenheid gegeven te worden die ik nu ben. Nee, dat zegt hij niet. Maar voor mij is het waardevol voor mezelf.”

Het adres van het Netwerk Philothea is: Postbus 30180, 8003 CD Zwolle.